

Memorandwm Esboniadol ar gyfer y Cod Ymarfer diwygiedig ar arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol mewn perthynas â Rhan 4 (taliadau uniongyrchol a dewis o lety) a Rhan 5 (codi ffioedd ac asesiadau ariannol) o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan y Grŵp Iechyd, Gofal Cymdeithasol a'r Blynyddoedd Cynnar ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r Cod Ymarfer diwygiedig uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.14.

Datganiad y Gweinidog

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig y Cod Ymarfer diwygiedig ar arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol mewn perthynas â chodi ffioedd ac asesiadau ariannol o dan Rannau 4 a 5 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Rwyf wedi fy modloni bod y manteision yn cyfiawnhau'r costau tebygol.

Dawn Bowden AS
Y Gweinidog Plant a Gofal Cymdeithasol
23 Hydref 2025

Rhan 1 – TROSOLWG

1. Disgrifiad

- 1.1. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ("y Ddeddf") yn dwyn ynghyd ddyletswyddau a swyddogaethau awdurdodau lleol mewn perthynas â gwella llesiant pobl sydd angen gofal a chymorth, a gofalwyr sydd angen cymorth. Mae'r Ddeddf, ynghyd â rheoliadau a chodau ymarfer a wneir oddi tani, yn sicrhau'r fframwaith statudol ar gyfer darparu gofal cymdeithasol yng Nghymru i gefnogi pobl o bob oed fel rhan o deuluoedd a chymunedau.
- 1.2. O dan y Ddeddf, mae gan awdurdodau lleol ddisgresiwn i godi ffi am y gofal a'r cymorth y maent yn eu darparu neu'n eu trefnu i berson, neu'r cymorth y maent yn ei ddarparu neu'n ei drefnu i ofalwr. Mae ganddynt hefyd ddisgresiwn i bennu cyfraniad neu ad-daliad ar gyfer taliadau uniongyrchol y maent yn eu darparu i berson i'w alluogi i drefnu ei ofal a'i gymorth ei hun. Mae hyn yn gymwys i ofal a chymorth yng nghartref y person, yn y gymuned, neu mewn gofal preswyl. Pan fo awdurdod yn dymuno arfer y disgresiwn hwn i bennu ffi, cyfraniad neu ad-daliad, mae rheoliadau a wnaed o dan y Ddeddf yn rheoli'r trefniadau sy'n gymwys i hyn.
- 1.3. Cafodd rheoliadau sy'n rheoli sut y mae awdurdodau lleol yn arfer eu disgresiwn i bennu ffi, cyfraniad neu ad-daliad eu gwneud o dan Ran 4 (diwallu anghenion) a Rhan 5 (codi ffioedd ac asesiadau ariannol) o'r Ddeddf. Daeth y rhain i rym ar 6 Ebrill 2016. Cafodd Cod Ymarfer ar asesiadau ariannol a chodi ffioedd i gyd-fynd â'r rheoliadau hyn hefyd ei wneud o dan y Ddeddf a daeth i rym ar 6 Ebrill 2016.
- 1.4. Er mwyn cyflwyno nifer o newidiadau polisi ers i'r rheoliadau a wnaed yn wreiddiol o dan y Ddeddf ddod i rym, gwnaed nifer o ddiwygiadau drwy reoliadau a ddaeth i rym ar 10 Ebrill 2017, 9 Ebrill 2018, 8 Ebrill 2019, 6 Ebrill 2020, 12 Ebrill 2021, 11 Ebrill 2022, 10 Ebrill 2023, 8 Ebrill 2024 a 7 Ebrill 2025. Roedd y rhain yn angenrheidiol i ddiweddarau sawl set o reoliadau a wnaed o dan Rannau 4 a 5 o'r Ddeddf. Gwnaed hefyd ddiwygiadau i'r Cod Ymarfer i adlewyrchu'r newidiadau a wnaed gan reoliadau. Daeth y diwygiadau i'r Cod i rym ar 10 Ebrill 2017, 9 Ebrill 2018, 8 Ebrill 2019, 6 Ebrill 2020, 11 Ebrill 2022 a 10 Ebrill 2023 yn y drefn honno.
- 1.5. Mae llunio'r Cod diwygiedig diweddaraf hwn yn gyfle i gydgrynhoi rheoliadau diwygio codi ffioedd ac asesiadau ariannol sydd wedi dod i rym ers y cyhoeddiad blaenorol, ac i gyfeirio at y rheoliadau hyn. Mae hefyd yn gyfle i ychwanegu cynllun cydnabyddiaeth ariannol ychwanegol at y rhestr o gynlluniau y mae taliadau cyfalaf yn cael eu diystyru oddi tanynt yn unol â'r rheoliadau presennol. Mae'r Cod diwygiedig hefyd yn ymgorffori diwygiadau golygyddol ac arddulliol a wnaed i sicrhau cysondeb ac eglurder drwy'r Cod. Bydd y diwygiadau hyn yn sicrhau bod y Cod yn parhau i fod yn gyfredol ac yn effeithiol. Diwygiadau i'r Cod yw testun y Memorandwm Esboniadol hwn.
- 1.6. Bydd y Cod diwygiedig yn dirymu'r Cod a ddyroddwyd ar 29 Mawrth 2023 (ISBN digidol 978-1-80535-713-1) (Fersiwn 7 LIC23-03-Ebrill 2023).

2. Materion sydd o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad.

- 2.1. Mae adran 146 o'r Ddeddf yn gosod y weithdrefn i'w dilyn cyn dyroddi a chymeradwyo'r Cod diwygiedig hwn. Bydd drafft o'r Cod diwygiedig hwn yn cael ei osod gerbron y Senedd am 40 diwrnod; ar ôl hynny, os na wneir penderfyniad, rhaid i Weinidogion Cymru ei ddyroddi.
- 2.2. Mae'r Cod diwygiedig hwn yn mynd i'r afael â materion a nodwyd ar gyfer eu cywiro yn y Cod diwygiedig drafft a osodwyd ar 3 Mehefin 2025 ac a gafodd ei dynnu yn ôl wedi hynny ar 27 Mehefin 2025, SL(6)617¹.

3. Y cefndir deddfwriaethol

- 3.1. Mae'r pŵer sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r Cod hwn wedi'i gynnwys yn adran 145 o'r Ddeddf, sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru ddyroddi, a diwygio o bryd i'w gilydd, un neu ragor o godau ar arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol. Cynigir y bydd y Cod diwygiedig hwn yn dod i rym ar 12 Rhagfyr 2025 yn amodol ar ddilyn y weithdrefn a nodir yn adran 146 o'r Ddeddf.

4. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

- 4.1. Mae'r Cod wedi'i ddiwygio er mwyn i gynllun cydnabyddiaeth sydd wedi'i gyflwyno o'r newydd gael ei ychwanegu at y rhestr o fathau o gyfalaf y dylid eu diystyru'n llwyr yn yr asesiad ariannol ar gyfer codi ffioedd am bob math o ofal a chymorth.
- 4.2. Cyflwynwyd y cynllun yn Rheoliadau Gofal a Chymorth (Gosod Ffioedd) ac (Asesiad Ariannol) (Cymru) (Diwygiadau Amrywiol) 2025 a ddaeth i rym ar 7 Ebrill 2025.
- 4.3. Y cynllun cydnabyddiaeth ariannol i'w ychwanegu at y Cod yw'r Cynllun Cydnabyddiaeth Ariannol Pobl Lesbiaidd, Hoyw, Ddeurywiol a Thrawsryweddol.
- 4.4. Mae llunio Cod diwygiedig hefyd yn gyfle i ychwanegu cyfeiriad at reoliadau diwygio codi ffioedd ac asesiadau ariannol sydd wedi dod i rym ers y diwygiad blaenorol. I'r perwyl hwn, cyfeirir at Reoliadau Gofal a Chymorth (Gosod Ffioedd) (Cymru) (Diwygio) 2024 a Rheoliadau Gofal a Chymorth (Gosod Ffioedd) ac (Asesiad Ariannol) (Cymru) (Diwygiadau Amrywiol) 2025 yn y Cod diwygiedig fel y bo'n briodol. Gwneir y diwygiadau hyn i sicrhau bod y Cod yn glir ac yn gyflawn gan fod y rheoliadau yn diwygio'r prif reoliadau y cyfeirir atynt eisoes yn y Cod.

5. Ymgynghori

- 5.1. Cynhaliwyd ymarfer ymgynghori 3 wythnos ar y Cod diwygiedig drafft rhwng 26 Medi a 17 Hydref 2025. Ysgrifennodd Llywodraeth Cymru at Gyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol y 22 awdurdod lleol yn tynnu sylw at y diwygiadau

¹ <https://busnes.senedd.cymru/mgIssueHistoryHome.aspx?IId=46026>

technegol arfaethedig i'r Cod, gan ddarparu drafft o'r Cod diwygiedig i fwrw golwg drosto a chan wahodd adborth a sylwadau.

- 5.2. Ni chafodd Llywodraeth Cymru unrhyw ymatebion i'r ymgynghoriad. Roedd hyn i'w ddisgwyl, gan fod y newidiadau arfaethedig i'r Cod naill ai'n adlewyrchu darpariaethau cyfreithiol presennol sydd eisoes mewn grym neu yn ddiwygiadau technegol a golygyddol nad ydynt yn newid gweithrediad creiddiol y Cod.

6. RHAN 2 – ASESIAD EFFAITH RHEOLEIDDIOL

Cyflwyniad

- 6.1. Mae diwygiadau i'r Cod yn cael eu hystyried yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn.
- 6.2. Mae llunio'r Cod diwygiedig diweddaraf hwn yn gyfle i gydgrynhoi rheoliadau diwygio codi ffioedd ac asesiadau ariannol sydd wedi dod i rym ers y cyhoeddiad blaenorol, ac i gyfeirio at y rheoliadau hyn. Mae hefyd yn gyfle i ychwanegu cynllun cydnabyddiaeth ariannol ychwanegol at y rhestr o gynlluniau y mae taliadau cyfalaf yn cael eu diystyru oddi tanynt yn unol â'r rheoliadau presennol. Mae'r Cod diwygiedig hefyd yn ymgorffori diwygiadau golygyddol ac arddulliol a wneir i sicrhau cysondeb ac eglurder drwy'r Cod. Bydd y diwygiadau hyn yn sicrhau bod y Cod yn parhau i fod yn gyfredol ac yn effeithiol.

7. Opsiynau a Manteision

- 7.1. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn ystyried dau opsiwn mewn perthynas â gwneud y diwygiadau hyn:
- Opsiwn 1 – "gwneud dim a chadw'r Cod presennol";
 - Opsiwn 2 – "gosod Cod diwygiedig" i gyflwyno diweddariadau sy'n adlewyrchu'n gywir y sefyllfa reoleiddio bresennol. Dyma'r opsiwn a ffefrir.

Cefndir

- 7.2. Wrth arfer eu swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol, rhaid i awdurdodau lleol weithredu'n unol â'r gofynion yn y Cod hwn. Mae'r diwygiad arfaethedig i'r Cod yn cael ei gynnig i sicrhau ei fod yn adlewyrchu'n gywir y drefn reoleiddio bresennol.

Opsiwn 1 – gwneud dim a chadw'r Cod presennol

- 7.3. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu nad ydym yn bwrw ymlaen â gosod a chyhoeddi Cod diwygiedig a'n bod yn cadw'r Cod presennol.

Costau

- 7.4. Nid oes unrhyw oblygiadau o ran costau ychwanegol i lywodraeth leol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn.

Manteision

- 7.5. Nid oes unrhyw fanteision hysbys sy'n deillio o beidio â chyhoeddi Cod diwygiedig ar hyn o bryd. Yn hytrach, mae risg nad yw awdurdodau lleol yn cymhwyso'n gywir

y rheoliadau diweddaraf, nac yn gweithredu'n unol â nhw, gan nad yw'r rhain wedi'u nodi yn y Cod ar hyn o bryd.

Opsiwn 2 – gosod Cod diwygiedig

7.6. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bwrw ymlaen â gosod a chyhoeddi Cod diwygiedig i adlewyrchu'r rheoliadau cyfredol.

Costau

7.7. Nid oes unrhyw oblygiadau o ran costau newydd i lywodraeth leol sy'n deillio o'r opsiwn hwn. Nid yw'r Cod diwygiedig yn cyflwyno unrhyw ofynion polisi newydd. Mae wedi'i ddiweddarau i sicrhau ei fod yn adlewyrchu'r rheoliadau presennol.

Manteision

7.8. Bydd cyhoeddi fersiwn ddiwygiedig o'r Cod yn sicrhau bod y rheoliadau diweddaraf yn cael eu nodi yn y Cod, gan sicrhau eglurder i awdurdodau lleol a chysondeb ar draws y fframwaith deddfwriaethol.

Casgliad

7.9. Gan ystyried y manteision sydd ynghlwm wrth sicrhau bod y Cod perthnasol yn darparu cyfeiriadau clir a chywir at y rheoliadau diweddaraf i awdurdodau lleol, argymhellir "Opsiwn 2 – gosod Cod diwygiedig".

8. Adolygu ar ôl gweithredu

8.1. Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaethau i alluogi Gweinidogion Cymru i fonitro swyddogaethau'r Ddeddf a gyflawnir gan awdurdodau lleol a chyrff eraill. Mae'n bosibl y bydd Gweinidogion Cymru yn gofyn i'r cyrff hyn adrodd ar eu dyletswyddau wrth roi'r Cod diwygiedig hwn ar waith.